

(۱)

رمضان ماه ایمان و قهرمان ساز است

ستایش مخصوص ذات خدایی است که پروردگار جهانیان است، همان خدایی که در قرآن کریم می فرماید: {مَنْ الْمُؤْمِنِينَ رَجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا} ترجمه: «از مؤمنان مردانی هستند که به عهد و پیمانی که با خدا بسته بودند صادقانه وفا کردند، پس کسی از آنان هست که پیمان خود را به آخر رساند (وشهید شد) و از آنان کسی هست که در انتظار و چشم به راه است، و هرگز تغییر و تبدیلی در پیمان خود نیاورده اند»، و گواهی می دهم براین که نیست معبود برحق جز الله یکتا و بی همتا، و گواهی می دهم براینکه سردار و پیامبر ما حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بنده و فرستاده خدا است، اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ.

اما بعد!

ایمان آوردن به خداوند متعال از بزرگترین نعمتهای او بر بندگانش است، چنانچه در قرآن کریم می فرماید: {.. وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَزَقْنَاهُمْ فِي قُلُوبِهِمْ وَكَرِهَهُ إِلَهِكُمْ الْأَكْفَرُ وَالْفُسُوقُ وَالْعِصْيَانُ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ * فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ} ترجمه: «... ولیکن خداوند ایمان را محبوب شما ساخت و آن را در دلهایتان زینت بخشید و کفر و فسق و نافرمانی را برایتان منفور و ناپسند گرداند، اینانند که هدایت یافتگانند * و این خیر فضل و نعمتی از سوی خداست، و خداوند دانای حکیم است»، و بدون شک ماه مبارک رمضان ماه ایمان واقعی است، و از همین جاست که ندای آیات روزه در قرآن کریم به وصف ایمان آغاز یافته است، همانگونه که خداوند متعال می فرماید: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ} ترجمه: «ای کسانی که ایمان آورده اید! روزه بر شما فرض شده است همان گونه که بر کسانی که پیش از شما بودند فرض شده بود، تا پرهیزگار شوید».

و ایمان واقعی به معنای تصدیق نمودن هرآنچه که از طرف خداوند
 بینیا آمده و همچنین انجام عمل به مقتضای آن می باشد، و در حدیث
 مشهور حضرت جبریل امین علیه سلام پیرامون بیان حقیقت ایمان که
 باید در قلب انسان مؤمن جاگزین شود آمده است، زمانی که از پیامبر
 صلی الله علیه وسلم پیرامون ایمان می پرسد پیامبر (ص) می فرماید:
 «ایمان این است که به خداوند، فرشتگان او، کتابهای او، پیامبران او،
 روز رستاخیز، و به اینکه تقدیر خیر و شر از جانب او است ایمان
 بیاوری»، پس ایمان تنها کلمه نیست که به زبان گفته می شود، بلکه
 ایمان واقعی آنچه است که به زبان اقرار شود و در قلب ثابت گردد و به
 انجام اعمال نیک با جوارح تصدیق گردد، خداوند متعال می فرماید:
 ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ
 زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ * الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
 يُنْفِقُونَ * أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ ترجمه: «مؤمنان تنها کسانی هستند که
 چون نام خدا برده شود، دل‌هایشان ترسان گردد، و چون آیات او بر آنها
 خوانده شود ایمانشان افزون گردد، و بر پروردگارشان توکل می کنند *
 کسانی که نماز را برپا می دارند و از آنچه به آنان روزی داده ایم انفاق
 می کنند * اینان مؤمنان حقیقی هستند»، و پیامبر صلی الله علیه وسلم می
 فرماید: ﴿الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ
 عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ﴾ ترجمه: «مسلمان واقعی کسی است که مسلمانان
 از شر زبان و دست او در امان باشند، و مؤمن واقعی کسی است که
 مردم او را بر اموال و جانهای شان امین بپندارند».

ولی کسی که با اخلاق و تصرفات خود از اوامر و نواهی خداوند متعال
 منحرف شود در واقع از راه ایمان منحرف شده است، در این باره
 پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «هنگامی که زنا کار زنا می کند
 مؤمن نیست، و کسی که شراب می خورد هنگام شراب خوردن مؤمن
 نیست، و کسی که دزدی می کند هنگام دزدی کردن مؤمن نمی باشد».

و پیامبر صلی الله علیه وسلم کامل بودن ایمان کسی را نفی می کند که همسایه خود را اذیت می کند، یا کسی که دانسته به شکم سیر شب سپری می کند در حالی که همسایه اش گرسنه است، زیرا در ضمن ایمان باید عمل انجام گیرد، چون پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «سوگند به الله که مؤمن نیست، سوگند به الله که مؤمن نیست، سوگند به الله که مؤمن نیست، گفته شد: ای رسول خدا چه کسی مؤمن نیست؟ فرمود: کسی که همسایه اش از اذیت و آزارش در امان نباشد»، و همچنین می فرماید: «به من ایمان نیاورده است کسی که شکم سیر می خوابد و همسایه اش گرسنه است در حالی که گرسنگی او را می داند». پس ایمان واقعی آنست که صاحب خود را از تجاوز برحقوق و آزادیهای دیگران باز می دارد، و سینهء صاحب خود را از کینه، نفرت، خودخواهی، انتقام جویی، فریب و غدر و خیانت، فساد و فسادکاری پاک نگه می دارد، و اخلاق صاحب خود را نیک می گرداند پس تأثیر آن بر رفتار و کردار و حرکات او در جهان و زندگی و تعاملش با همه مخلوق آشکار می شود، و با انسان و حیوان و جمادات برای کسب رضای خداوند متعال مهربان می گردد، طوری که خداوند متعال می فرماید: ﴿وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا * إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا﴾ ترجمه: «و غذا را با این که نیاز و دوست دارند به مسکین و یتیم و اسیر می بخشند * (و می گویند: ما فقط به خاطر الله به شما غذا می دهیم نه از شما پاداشی می خواهیم و نه سپاسی».

و ایمان درختی است که ریشهی آن ثابت و شاخه های آن در آسمانهاست، هنگامی که ریشه و اساس آن قوی و ثابت گردد به اذن پروردگارش در هروقتی بخواد میوه آن به ثمر می رسد، و روزهء واقعی از همین ایمان سرچشمه می گیرد، پس در نفس انسان آرامش و اطمینان و مراقبت خداوند متعال را ایجاد می کند، پس دیده می شود که

(۴)

روزه دار واقعی دروغ نمی گوید؛ زیرا روزه با دروغ جمع نمی شود، چون روزه به بلندترین درجهء مرقبت خداوند در خفا و آشکار استوار است، پس روزه میان بنده و پروردگارش راز می باشد، و دروغ گویی بارزترین و بلندترین نشانهی نفاق است، و آن نهایت تناقض با حقیقت روزه می باشد، بنابراین دروغ با روزه باهم جمع نمی شوند، پس این شخص یا روزه دار می باشد یا دروغ گوی، پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «کسی که دروغ گفتن و عمل طبق آن را ترک نکند پس خداوند به نخوردن و ننوشیدن او هیچ نیازی ندارد»، و هنگامی که پیامبر صلی الله علیه وسلم پرسیده شد: آیا مؤمن ترسو می باشد؟ گفت: «بلی»، پس گفته شد: آیا مؤمن بخیل می باشد؟ گفت: «بلی»، گفته شد: آیا مؤمن دورغ گو می باشد؟ گفت: «نه».

و ایمان به خداوند متعال لذت و حلاوت زیاد دارد آنرا جز اهل رضا و کسانی که قلوبشان مملو از ایمان است درک و احساس نمی کند، پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «لذت و حلاوت ایمان را کسی می چشد که خداوند را به حیث پروردگار و اسلام را به حیث دین و محمد صلی الله علیه وسلم را به حیث پیامبر خویش برگزیند»، و در حدیث دیگری فرمود: «کسی که سه خصلت در او موجود باشد حلاوت و لذت ایمان را چشیده است: اینکه خدا و پیامبرش بیشتر از دیگران به نزد او محبوبتر بوده باشد، و اینکه کسی را فقط برای خدا دوست بدارد، و اینکه برگشت به کفر را پس از آنکه خداوند او را از آن نجات داده است چنان بد و زشت بیندارد که داخل شدن به آتش را بد می پندارد».

و ایمان و خوش اخلاقی دو قرین و همنشین هستند، پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «کاملترین ایمان نصیب کسانی است که اخلاق نیکو دارند، و شهروندان به چندین نوع هستند، آنها کسانی اند که به دیگران الفت می گیرند و دیگران با آنها الفت می گیرند، و در کسی که نه الفت می گیرد و نه الفت گرفته می شود خیر نیست»، پس ایمان و عبادت هر

(۵)

نور هستند، و کسی که لذت و حلاوت ایمان و عبادت را چشیده باشد جز تسامح و آسانی و خوش رفتاری را نمی شناسد، پس بر خلق خدا تکبر نمی کند، و بر روی آنها عبوس و خشمگین نمی باشد، و بدی را با بدی پاسخ نمی گوید، بلکه همیشه عفو می کند و می بخشد؛ بناء پیامبر صلی الله علیه وسلم می گوید: «پس وقتی یکی از شما روزه دار بودید، پس نباید سخنان لَهو و لعب و بیهوده بگویند و نباید با کسی جنگ کند، پس اگر کسی او را دشنام بدهد یا با او درگیر شود، باید بگوید: من شخص روزه دار هستم»، و شخص عاقل باید بداند که گاهی نمی شود با عبادت وارد بهشت شد، و مگر که می شود با اخلاق نیک و گذشت و تحمل و نیک رفتاری با مردم او را وارد بهشت بسازد، درین خصوص پیامبر(ص) می فرماید: «مردی از ملت‌های پیش از شما مورد محاسبه و بازپرس قرار گرفت، ولی او هیچ کار خوبی نداشت، مگر که با مردم در می آمیخت، و او شخص ثروتمند بود، و همیشه غلامان و برده های خود را امر می کرد که از شخص بی بضاعت و فقیر درگذرند، پس خداوند متعال فرمود: ما بر این کار سزاوارتر از او هستیم، پس از گناهان او درگذرید».

و ما تأکید می کنیم که ایمان واقعی نوری است که خداوند متعال آنرا در دل بنده مؤمن می اندازد، و در نتیجه در قلب او حکمت و یقین جا می گیرد و با نور خداوند می بیند، از انس بن مالک رضی الله عنه روایت است که روزی رسول الله صلی الله علیه وسلم خارج شد پس با جوانی از انصار به نام حارثه بن نعمان روبرو شد، به او گفت: «ای حارثه! چگونه صبح نمودی؟» گفت: مؤمن واقعی گردیدم، پس پیامبر صلی الله علیه وسلم گفت: «ببین چه می گویی، چون هر حق حقیقتی دارد، پس حقیقت ایمان تو چیست؟» گفت: نفسم را از دنیا بریدم، پس شبم را زنده نمودم و روزم را به شادمانی و شادابی سپری کردم، و گویی من به سوی عرش پروردگارم به صورت آشکار می نگرم، و گویی من اهل

بهشت را می بینم که چگونه در آن به سیاحت و گردش می پردازند، و به سوی اهل دوزخ می بینم می بینم که چگونه در آن به درگیری و اخلاف می پردازند، پس پیامبر صلی الله علیه وسلم به او گفت: «دیده ای پس به آن ملتزم باش (دو بار)، بنده ای که خداوند قلب او را با نور ایمان روشن و منور ساخته است».

و ایمان دارای بخش‌ها و شعبه‌های زیادی می باشد، باید هر بنده مؤمن بر التزام آن تلاش نماید، پیامبر (ص) می فرماید: «ایمان دارای هفتاد و چند یا شصت و چند شعبه می باشد، پس بهتر و بزرگتر آن گفتن لا اله الا الله است و ادنای آن دور کردن اشیای مضر از راه می باشد، و حیا یکی از شعبه‌های ایمان است»، و زمانی که کسی از امام حسن بصری رضی الله عنه پرسید: آیا تو مؤمن هستی؟ به او گفت: «ایمان به دو نوع است، پس اگر منظورت ایمان داشتن به خدا، و فرشتگان او، کتابهای او، پیامبران او، بهشت، دوزخ، و زنده شدن پس از مرگ و حساب و کتاب نزد خداوند در روز قیامت بوده باشد پس من مؤمن هستم، و اگر هدف تو از پرسش پیرامون این فرموده خداوند بوده باشد: {إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ} * الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ * أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا} ترجمه: «مؤمنان تنها کسانی هستند که چون نام خدا برده شود، دل‌هایشان ترسان گردد، و چون آیات او بر آنها خوانده شود ایمانشان افزون گردد، و بر پروردگارشان توکل می کنند * کسانی که نماز را برپا می دارند و از آنچه به آنان روزی داده ایم انفاق می کنند * اینان مؤمنان حقیقی هستند»، پس نمی دانم آیا من از آنها هستم یا خیر».

و ایمان واقعی به دل صاحبش امنیت و آرامش و زندگی پاکی که بدون آن متحقق نمی شود، می آورد، خداوند متعال می فرماید: {مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً} ترجمه: «هر

(۷)

کسی که کار شایسته ای انجام دهد، خواه مرد باشد یا زن، در حالی که مؤمن است، او را به زندگی و حیاتی پاک زنده می داریم»، همچنین می فرماید: {الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ} ترجمه: «(همانا) کسانی که ایمان آوردند و دل‌هایشان به یاد خدا آرام می گیرد، آگاه باشید! تنها با یاد خدا دل‌ها آرام می گیرند»، و شاعری می گوید:

وقتی ایمان ضایع شود امنیتی باقی نمی ماند ** و کسی که دین را زنده ندارد دنیایی برایش نیست
و کسی که به زندگی بدون دین راضی شود ** پس فنا را به خود نزدیک نموده است.

أَقُولُ قَوْلِي هَذَا ، وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ.

ستایش ویژه‌ی ذات خدا و پروردگار جهانیان است، و گواهی می دهم بر اینکه نیست معبود برحق جز الله واحد و لا شریک، و گواهی می دهم بر اینکه سردار و پیامبر ما حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بنده و فرستاده‌ی او است، اللهم صلِّ وسلم وبارک علیه، وعلی آله وصحبه أجمعین، و من تبعهم بإحسانٍ إِلَى یومِ الدِّینِ.
برادران مسلمان!

وقتی ماه مبارک رمضان ماه ایمان است، پس این ماه همچنین ماه مرد ساز و قهرمان ساز نیز می باشد؛ چون روزه مدرسه عملی است که مردان واقعی را آشکار می سازد، احمد شوقی می گوید: "روزه حرمان و پرهیز شرعی، تأدیب با گرسنگی، و برای خداوند خشوع و خضوع می باشد، هر فرضی دارای حکمت است، و ظاهر این حکم عذاب و باطن آن رحمت است، شفقت و مهربانی را ایجاد و بر صدقه و خیرات تشویق می کند، تکبر و غرور را می شکند و صبر را آموزش می دهد، و کار نیک را راه اندازی می نماید، تا که کسی که به سیری عادت نموده است گرسنه شود، و کسی که به اسباب لذت و خوشگذرانی عادت

(۸)

دارد از آن محروم گردد، و بداند که محرومیت چگونه واقع می شود، و بداند وقتی محتاج می شود چگونه احساس درد می کند".

کسی که پیرامون قرآن کریم تأمل نماید درمیابد که مردانگی صفتی است که خداوند متعال آنرا به کسی می دهد که اهلیت آنرا داشته باشد، و یکی از شروط اهلیت آن: راستی تعهد با خداوند متعال بدون تغییر و تبدیل یا انحراف می باشد، خداوند متعال می گوید: {مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا} ترجمه: «از مؤمنان مردانی هستند که به عهد و پیمانی که با خدا بسته بودند صادقانه وفا کردند، پس کسی از آنان هست که پیمان خود را به آخر رساند (وشهید شد) و از آنان کسی هست که در انتظار و چشم به راه است، و هرگز تغییر و تبدیلی در پیمان خود نیاورده اند»، همچنین مردان واقعی کسانی اند که جان و مال خود را برای خداوند متعال می فروشند، و اثر این بیع در فدا نمودن نفس و مالش در راه خدا و دین و یا وطن یا آبرو و عزت برای کسب رضای خداوند آشکار می شود، خداوند متعال می فرماید: {إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدَا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بَبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ} ترجمه: «بی گمان خداوند از مؤمنان جانهایشان و اموالشان را خریده است، به بهای اینکه بهشت برای آنها باشد، (بدین صورت که) در راه خدا جنگ می کنند پس می کشند و کشته می شوند، این وعده ی حق است بر او که در تورات و انجیل و قرآن آمده است، و چه کسی از خدا به عهدش وفا دارتر است؟ پس شاد باشید به داد و ستدی که شما با او کرده اید، و این همان کامیابی بزرگ است».

ماه مبارک رمضان ماه ساختار مساجد و شب زنده داری می باشد، و این دو امر از مهمترین عوامل ساختار شخصیت و مردانگی است،

(۹)

خداوند به پیامبر خود می گوید: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَزْمَلُ * فَمِ اللَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا * نِصْفَهُ أَوْ انْقُصَ مِنْهُ قَلِيلًا * أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا * إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا * إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا﴾ ترجمه: «ای جامه بر خود پیچیده! * شب را جز اندکی بپا خیز (و عبادت کن) * نیمه‌ی از آن را یا اندکی از آن کم کن * یا اندکی بر نصف آن بیفزای، و قرآن را با ترتیل و تأمل بخوان * یقیناً ما به زودی سخنی سنگین بر تو نازل خواهیم کرد * بی‌گمان شب زنده داری بر نفس دشوار است و برای گفتار و نیایش مناسب و استوارتر است»، و همچنین می گوید: ﴿كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ * وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ ترجمه: «آنها بخش اندکی از شب را می خوابیدند (وبه نماز و نیایش مشغول بودند) * و در سحرگاهان امرزش طلب می کردند»، و در آیت دیگری فرموده است: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ * فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ترجمه: «پهلوهایشان از بسترها (در دل شب) دور می شود، پروردگارشان را با بیم و امید می خوانند، و از آنچه به آنها روزی داده ایم انفاق می کنند * پس هیچ کس نمی داند چه پاداشهای بزرگی که مایه‌ی روشنی چشمهاست برای آنها نهفته شده است، به (پاس) آنچه که در دنیا انجام می دادند».

شب زنده داری از امور مهمی است که باید بر آن تلاش نماییم به ویژه در دهه آخر ماه مبارک رمضان، چون پیامبر صلی الله علیه وسلم در ده شب روز اخیر ماه رمضان بیشتر از دیگر اوقات تلاش و اجتهاد می نمود، از حضرت عائشه رضی الله عنها روایت است که فرمود: «هنگامی که ده روز اخیر ماه رمضان وارد می شد پیامبر صلی الله علیه وسلم در عبادت زیاد می کوشید و از زنان خود دوری می گزید، و شبهای خویش را زنده می داشت، و اهل خود را از خواب بیدار می نمود»، همچنین حضرت عائشه رضی الله عنها فرموده است: «پیامبر

(۱۰)

صلی الله علیه وسلم در بیست روز نخست رمضان گاهی میان نماز و خواب یک جا می نمود، ولی وقتی ده روز اخیر آن می رسید از زنان خود دوری می نمود و در عبادت تلاش می کرد»، و در روایت دیگر: «پیامبر صلی الله علیه وسلم در ده روز اخیر رمضان بیشتر از دیگر اوقات در عبادت تلاش می نمود».

رمضان با سرزنش نمودن نفس و شهوت و خواهشات، قهرمان سازی و مرد سازی می کند، همچنین باعث آرامش، بیداری وجدان، تنظیم سلوک و رفتار، نیک تصرفی، اعلاای ارزشهای اخلاقی و انسانی و مکارم اخلاق، می شود، و سلوک انسان را تنظیم می کند و آنرا در همه امور زندگی اش مستقیم و آراسته می گرداند، پس حقوق دیگران را حفظ و وجایب خود را ادا می کند، و برای تحقیق هر نوع خیر و خوبی و اصلاح نفس، اصلاح مجتمع، اصلاح وطن و امت خود تلاش می کند، و از همینجاست که آثار آن در استقرار و تقدم مجتمع انعکاس پیدا می کند، و روحیه دوستی، الفت و مهربانی و دیگر مفاهیم عالی که در پیشرفت و تمدن ملتها سهم می گیرد را میان مردم منتشر می سازد.

پس باید ما تلاش نماییم تا از این روزها برای یاد و ذکر خداوند، دعاء، تلاوت قرآن کریم و تلاش در انجام افعالی که ما را به خداوند متعال نزدیک می سازد بهره برداری نماییم، تا که از جمله محرومین از رحمت خداوند در این روزهای مبارک نبوده باشیم، چون پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «همانا پروردگارتان در روزهای دنیای شما نفحاتی دارد پس خود را در معرض آنها قرار دهید. چون اگر یکی از شما را نفحه ای از این نفحات برسد شاید هیچگاه بعد از آن شقی و بدبخت نشود».

ربنا تقبل منا إنك أنت السميع العليم، وتب علينا إنك أنت التواب الرحيم.